

TFF TAHKİM KURULU YARGILAMASININ ADİL YARGILANMA HAKKI BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

DIE BEURTEILUNG DER SPORTGERICHTSBARKEIT VON TFF SCHIEDSSTELLE IM HINBLICK AUF DAS RECHT AUF EIN FAIRES VERFAHREN

Fatih GÜNDOĞDU*

Özet: Sportif uyuşmazlıkların devlet mahkemeleri tarafından değil, bu alanda uzmanlaşmış bağımsız otoriteler tarafından çözüme kavuşturulması düşüncesiyle kurulan Spor Tahkim Mahkemesi'nin (CAS) bir mahkeme sayılıp sayılmayacağı ve yargılama faaliyeti adil yargılanma hakkına uygun davranıp davranmadığı hususu uzun zamandır tartışılmaktadır. Aynı tartışma T.C. Anayasasına göre Türkiye'de spor yargılamasında nihai karar mercii olan tahkim kurulları bakımından da yapılmaktadır. Bu alanda gerek CAS gerekse tahkim kurulları bakımından AİHM'e başvurular yapılmış ve Mahkeme CAS'la ilgili kararını *Mutu, Pechstein – İsviçre* kararında açıklamıştır. AİHM bu kararda CAS'ın "mahkeme" niteliğini kabul etmiş ve adil yargılanma hakkı bakımından – açık duruşma yapılması dışında – CAS'ın adil yargılanma hakkına riayet ettiğine hükmetmiştir. Bu kararın ardından gözler tahkim kurulları hakkında yapılan başvurulara çevrilmiştir. Bu çalışmada örnek başvurulardan ve *Mutu, Pechstein – İsviçre* kararından yola çıkılarak Türk spor yargılaması adil yargılanma bakımından mercek altına alınacaktır.

Anahtar kelimeler: Spor Yargılaması, TFF Tahkim Kurulu, Adil Yargılanma Hakkı, AİHS, AİHM, Uluslararası Spor Tahkim Mahkemesi (CAS)

Zusammenfassung: Es ist seit langem umstritten, ob das Internationale Schiedsgericht für Sport (Court of Arbitration - CAS), das mit dem Gedanken gegründet wurde, um die sportrechtliche Konflikte nicht vor dem staatlichen Gerichten, sondern vor einem auf diesem Bereich spezialisierten Gerichten zu lösen, die als ein Gericht angesehen wird und ob es mit dem Recht auf ein faires Verfahren in Einklang steht. Dieselbe Diskussion wird genau hinsichtlich der Schiedsstellen, ihre Entscheidungen nach türkischem Grundgesetz endgültig sind. In diesem Bereich wurde in Bezug auf das CAS und die Schiedsstelle beim EGMR Beschwerden geführt und der Gerichtshof hat hinsichtlich das CAS seine Ansicht mit der Entscheidung *Mutu, Pechstein v. die Schweiz* bekannt gegeben. Der Gerichtshof hat in diesem Urteil seinen "Gerichtscharakter" akzeptiert. Darüber hinaus entschied EGMR mit diesem Urteil, das Recht auf faires Verfahren

* Dr. Öğr. Üyesi, T.C. İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı, f.gundogdu@iku.edu.tr., ORCID: 0000-0003-1422-565X

– abgesehen von einer offenen Anhörung – durch das CAS nicht verletzt wurde. Nach diesem Urteil richtete sich die Aufmerksamkeit in die Beschwerden gegen türkischen Schiedsstellen. In diesem Beitrag wird die türkische Sportsgerichtbarkeit auf der Grundlage der *Mutu, Pechstein v. die Schweiz* Urteil im Hinblick auf das Recht auf ein faires Verfahren geprüft

Schlüsselwörter: Sportsgerichtsbarkeit, TFF Schiedsstelle, das Recht auf ein Faires Verfahren, EMRK, EGMR, Internationaler Schiedsgericht für Sport (CAS)

I- GİRİŞ

Son yıllarda ulusal ve uluslararası tahkim yargılaması, spor hukuku alanının odak noktası haline gelmiş bulunmaktadır. Bu durum, sportif hukuki uyuşmazlıkların çözümünün devletlerin yargı yetkisinden uzak tutulmaya çalışılmasının bir sonucudur. Ancak sportif uyuşmazlıkların özel otoriteler eliyle çözülmeye çalışılması, ulusal ve uluslararası alanda spor yargılaması sırasında adil yargılanma hakkına riayet edilip edilmediği ve özellikle yargılama faaliyetini yürüten kurumların bağımsızlığı meselelerini spor hukukunun en çok tartışılan konuları haline getirmiştir. Bu anlamda ulusal boyutta tahkim kurulları, uluslararası alanda ise CAS'ın hukuki niteliği ve bağımsızlıkları ciddi şekilde tartışılmaktadır.

Bu tartışmalar yaşanırken Ekim ayının başında Rumen futbolcu Adrian Mutu ve Alman sürat pateni sporcusu Claudia Pechstein'in "CAS'ın bağımsızlığı ve tarafsızlığı" ve "CAS'ta açık duruşma yapılmaması" nedenlerine dayanarak adil yargılanma haklarının ihlal edildiği iddiasıyla AIHM'e yaptıkları başvuruların başvurucular aleyhine karar bağlanmış olması, dünyada spor hukuku yargılaması bakımından spor mahkemelerinin konumunu oldukça güçlendirmiştir. Bu kararın ardından gözler TFF Tahkim Kurulu yargılamasıyla ilgili olarak yapılan başvurulara çevrilmiştir. CAS ve Türkiye Futbol Federasyonu (TFF) Tahkim Kurulu arasında yapısal farklılıkların bulunması, AIHM tarafından CAS ile ilgili olarak verilen bu kararın Türkiye için bir anlam ifade edip etmeyeceği sorusunu akla getirmiş ve AIHM'in TFF Tahkim Kurulu yargılaması ile ilgili vereceği karar giderek artan bir merakla beklenilmeye başlanmıştır. Bu çalışmada spor hukuku alanında yargılama modelleri üzerinde kısaca durulacak ve *Mutu, Pechstein - İsviçre* kararı ışığında TFF Tahkim Kurulu yargılaması aleyhine yapılan başvurular hakkında sonuca varılmaya çalışılacaktır.

II- TFF TAHKİM KURULU YARGILAMASI ALEYHİNE AİHM'E YAPILAN BAŞVURULARIN DAYANAKLARI

Türkiye'den AİHM'e yapılan ve burada örnek olarak verilen başvurularda, başvuruçuların ilki 2011-2014 yılları arasında Galatasaray Spor Kulübü yönetim kurulu üyeliği yapan Av. Sedat Doğan, ikincisi futbol yaşamını Almanya ve Türkiye liglerinde geçiren Deniz Naki ve sonuncusu ise bir dönem TFF'de hakemlik yapmış olan İbrahim Tokmak'tır. Yönetici Av. Sedat Doğan sportmenliğe aykırı hareket ettiği,¹ futbolcu Deniz Naki ideolojik propaganda yaptığı ve sportmenliğe aykırı açıklamalarda bulunduğu,² hakem İbrahim Tokmak ise MHK Talimatı m.38'e³ aykırı davrandığı⁴ gerekçesiyle TFF Disiplin

¹ Nelson Mandela'nın vefat haberinden sonraki ilk müsabakada, o dönemde Galatasaray Spor Kulübü'nde top koşturan Didier Drogba ve Emmanuel Eboue isimli futbolcular, kendileri için halk kahramanı olan ve ırkçılığa karşı verdiği mücadeleyle tüm dünyanın saygısını kazanan Nelson Mandela'ya hitaben "Teşekkürler Madiba" ve "Huzur içinde uyu" yazılı t-shirtlerle ısınmaya çıkmışlar ve bunun ardından söz konusu t-shirtleri izinsiz giydikleri ve siyasi propaganda yaptıkları gerekçesiyle TFF Profesyonel Futbol Disiplin Kurulu'na sevk edilmişlerdi. Bunun üzerine yönetici Av. Sedat Doğan "İrkçilik yapana, hakeme tükürüne, kafasına poşet geçirip ırkçı küfür edene ceza yok, Drogba ve Eboue disipline sevk ediliyor. Bu yüzden TFF Yönetimi'nin istifasını istiyoruz. Ben merak ediyorum TFF Yönetimi Mandela öldüğü zaman bir taziye mesajı yayınladı mı? Uluslararası hukuk normlarına göre ırkçılık karşıtı bu eyleme yaptırım uygulamanın kendisi bizatihi ırkçılıktır. Üstelik Drogba ve Eboue hakkında hazırlanan raporun kulüplere ve sporculara tebliğ edilmesi gerekir. Ancak bu olayda bir hukuksuzluk var. Raporlar bize tebliğ edilmeden basına sızdırıldı. Orası bir kurum mu yoksa Dingo'nun ahırını mı?" şeklinde bir açıklama yapmış ve bu nedenle PFDK tarafından "sportmenliğe aykırı açıklama" sebebiyle 60 gün hak mahrumiyeti cezası ile cezalandırılmıştır. Daha sonra ise TFF Tahkim Kurulu bu cezayı 30 güne indirmiştir.

² Profesyonel futbolcu olan Deniz Naki, 2016 yılında TFF 2. Lig temsilcisi Amedspor'da oynadığı sırada bir deplasman galibiyetinin ardından kişisel twitter hesabından yaptığı politik içerikli paylaşım sebebiyle PFDK'ya sevk edilmiş ve "ideolojik propaganda yapması" ve "sportmenliğe aykırı açıklamaları" nedeniyle PFDK tarafından 12 resmi müsabakadan men edilmiş, bu karar Tahkim Kurulu tarafından onanmıştır.

³ Bu hükme geçerli mazereti olmadan ısrarlı olarak görev kabul etmeyen, müsabaka sonucunu etkilemeye yönelik girişimlerde bulunan, sosyal yaşamı ve davranışları ile futbol camiasını küçük düşürecek tutum sergileyen görsel, işitsel yazılı (internet dâhil) ve sosyal medyada futbol ve hakem yorumculu yapan sosyal paylaşım sitelerinde millî, ahlaki ve sportif kültüre aykırı yazı, yorum ve paylaşımlarda bulunan kurul üyeleri, hakem, gözlemci, mentör ve eğitimcilerin lisansları Disiplin Kurulları tarafından iptal edilebilir, hak mahrumiyeti cezası verilebilir.

⁴ TFF eski ulusal hakemi İbrahim Tokmak ise, kamuya kapalı "Mekânın cehennem olsun emmi. Çok yaşa viagra" şeklindeki ifadeleri sebebiyle PFDK'ya sevk edilmiş ve kuruluş tarafından 3 ay hak mahrumiyeti cezasına çarptırılmış, bu karar Tahkim

Kurulu tarafından hak mahrumiyeti cezasına çarptırılmış, PFDK tarafından verilen bu cezalar TFF Tahkim Kurulu'nca onanmıştır.

Başvurucular cezaların ardından, TFF Tahkim Kurulu kararlarına karşı yargı yolunun kapalı olması ve Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru yapamamaları nedeniyle⁵ doğrudan AİHM'e başvuruda bulunmuş⁶ ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde düzenlenen (AİHS) adil yargılanma, ifade özgürlüğü, etkili başvuru hakları ve ayrımcılık yasağına ilişkin maddelerin ihlal edildiğinin tespitini, AİHS'in koruması altındaki hakların ihlali nedeniyle uğradıkları maddi ve manevi zararlara karşılık adil bir tazminata karar verilmesini istemişlerdir. Söz konusu başvurularda başvuruçular özetle şu gerekçelere dayanmışlardır:

- PFDK ve TFF Tahkim Kurulu üyeleri bağımsız ve tarafsız değiller. Zira bu üyeler federasyon yönetimi tarafından atanmaktadır. Kurulların görev süresi de başkanın görev süresine bağlıdır ve başkanın görevi sona erince, kurulların da görevleri sona ermektedir.
- Bu kurullar duruşma taleplerini kabul etmemekte ve bu suretle açık duruşmaya katılma, tanık dinletme, soru sorma hakları ihlal edilmektedir.
- *İfade özgürlüğü ihlal edilmektedir. Herhangi bir eleştiri hakkı tanınmamaktadır. Futbol dışı yorumlar dahi cezalandırılmaktadır.*
- Suçta ve cezada kanunilik ilkesi ihlal edilmekte, *açık olmayan* talimat hükümleri keyfi olarak yorumlanıp ceza verilmektedir.
- Her üç başvuru da AİHM tarafından kabul edilmiş ve Mahkeme

Kurulu tarafından onanmıştır. Bunun üzerine İbrahim Tokmak yargılamanın iadesi talebiyle Tahkim Kurulu'na başvuruda bulunmuş ancak bu başvuru reddedilmiştir.

⁵ Bu husus aşağıda "Spor Yargılamasında Anayasal Haklara Müdahale Edilmesi Halinde Durum" başlığı altında incelenecektir. Bkz. s.12 vd.

⁶ Sedat Doğan/Türkiye (48909/14), Deniz Naki ve Amed Sportif Faaliyetler Kulübü Derneği-Türkiye (48924/16), İbrahim Tokmak-Türkiye (54540/16). Bu başvurular dışında gerek TFF Tahkim Kurulu'nun gerekse Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Tahkim Kurulu'nun spor yargılamasında AİHS m.6'ya göre adil yargılanma hakkının ihlal edildiği gerekçesiyle AİHM'e yapılmış başka başvurular da bulunmaktadır. Ö. Fatih Arslan-Türkiye (17880/11), Serkan Akal - Türkiye (5506/16), Melih Özdil-Türkiye (22341/07).

tarafından Türkiye'ye konumuzla ilgili olarak şu sorular yöneltilmiştir:

- TFF Sözleşme m.10 f.1'de yer alan ifade özgürlüğüne, bilgi ve düşünce paylaşma özgürlüğüne müdahale etmiş midir? Bu müdahale Sözleşme m.10 f.2'ye göre kanun tarafından öngörülen ve gerekli bir müdahale midir? Başvurucular ifadeleri sebebiyle, TFF hukuk kurullarının yargı yetkisine tabi midir? Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin adil yargılanma hakkına ilişkin 6. maddesi, TFF kurulları önündeki uyuşmazlıklara uygulanıyor mu? Bu kurullardaki yargılama usulü, adil yargılanma hakkını teminat altına alıyor mu? *Açık duruşma yapıldı mı? Disiplin ve Tahkim Kurulu önünde duruşma yapılmaması, AİHS m. 6 ile uyumlu muydu? Disiplin Kurulu ve Tahkim Kurulu üyeleri, özellikle atama usulleri ve görev süreleri bakımından, bağımsız ve tarafsızlar mıydı?*
- Başvurucuların ceza almasına sebep olan davranış, ulusal hukukta suç olarak düzenlenmiş miydi? Özellikle ilgili mevzuat hükümlerine göre başvurucular TFF'nin yargı yetkisi kapsamında mı kalmaktadırlar?
- Disiplin Kurulu ve Tahkim Kurulu kararlarına karşı yargı yolunun kapalı olduğu dikkate alındığında, başvurucuların iddia ettiği ihlalleri ileri sürebileceği etkili iç hukuk yolu var mıydı?

Başvurulara konu olaylar incelendiğinde, bu başvuruların esasında ifade özgürlüğü kapsamında da değerlendirilmesi gerektiği söylenebilecektir. Özellikle son iki örnekte TFF Tahkim Kurulu'nun talimatları geniş yorumlayarak ilgili kişilere kendi faaliyet konusu kapsamında olmayan, futbol dışı sebeplerle ceza verdiği, bunun ise ifade özgürlüğüne aykırılık oluşturduğu ileri sürülmüştür. Ancak bu çalışmada sadece, Türkiye'de spor hukuku yargılamasında son sözü söyleme hakkına sahip olan Tahkim Kurulları tarafından verilen kararların AİHM m.6'da ifade edilen adil yargılanma hakkı bakımından aranan şartlara uygun olup olmadığı meselesi üzerinde durulacaktır. Tabi bunun için öncelikle Türkiye'de spor yönetimi ve yargılamasının yapısı üzerinde kısaca durmak gerekecektir. Zira bu alanda Türkiye'de Avrupa'dan farklı bir yol izlenmiştir.

III- DÜNYADA SPOR YARGILAMASI MODELLERİ

Spor yargılamasına ilişkin olarak başlıca üç usul yolu karşımıza çıkmaktadır: Bunlardan ilki dernekler hukuku kapsamında kalan spor yargılaması yoludur. Spor organizasyonlarındaki dernek içi organlar buna örnek olarak gösterilebilecektir. Bu yargılama yolunda uyumsuzluğu çözen kurullar dernek mahkemesi, spor mahkemesi, disiplin komitesi vb. isimlerle karşımıza çıkmaktadır. Bu yargılama yolunun temelinde dernek tüzüğünde yer alan spor yargılamasına ilişkin kurallar yer almaktadır.

İkinci yol ise CAS, Alman Spor Tahkim Mahkemesi ve Alman Futbol Federasyonu Spor Mahkemesi örneklerinde olduğu gibi spor hukuku uyumsuzluklarının derneklerden ve onların organlarından bağımsız tarafsız özel mahkemeler tarafından görülmesidir. Bu özel mahkemelerin yargılama yetkisinin dayanağı, içinde buldukları ülkelerin anayasalarının dernek kurma özgürlüğünü düzenleyen hükümleridir. Dernek kurma özgürlüğüne ilişkin bu hükümler yalnızca spor organizasyonlarına oyunları düzenleme ve oyun kurallarını belirleme hakkı vermekle kalmamakta, aynı zamanda kendi alanı içerisinde özel tahkimi örgütlenme ve yargılamanın yürütülmesi hususunda da geniş yetkiler tanımaktadır.⁷ Bu sistem tamamen bireysel ve kolektif irade serbestisi prensibine dayanmaktadır. Bu sebeple bu yargılama sisteminin, bu sistemi iradesiyle seçen kişiler bakımından geçerli olması gerekir.

Spor yargılamasında var olan sistemler arasındaki son yol, spor uyumsuzluklarının devlet mahkemeleri eliyle özel hukuk kurallarına göre çözüme kavuşturulmasıdır. Bu sistemde uyumsuzluklar ilgili devletin anayasasında yer alan yargılama yetkisine sahip bağımsız ve tarafsız mahkemeler eliyle çözüme kavuşturulmaktadır.

⁷ Martin Nolte, "Staatliche Verantwortung im Bereich Sport - Ein Beitrag zur normativen Abgrenzung von Staat und Gesellschaft", Lorenz von Stein Institut Schriftenreihe, Band 23, Kiel 2004, s.240; Martin Nolte, "Das Zweisäulensystem von Justiz und Sportgerichtsbarkeit. Grundlagen, Grenzen und Wechselwirkungen", Justiz und Sportgerichtsbarkeit - Mit- und Gegeneinander, Kooperation oder Clich?, Tagungsband des wfv Sportrechtsseminars vom 26.-28. September 2014 in Wangen/Allgäu, Baden Baden 2016, s.15.

IV- TÜRKİYE'DE GEÇERLİ SPOR YARGILAMASI MODELİ

Türkiye'de spor yargılamasında nihai karar merci tahkim kurullarıdır. Spor disiplin hukukunun hızlı bir şekilde işletilmesi amacıyla 2001 yılında gerçekleştirilen Anayasa değişikliği⁸ ile T.C. Anayasası m.59'a eklenen bir fıkra ile spor federasyonlarının spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin kararlarına karşı ancak zorunlu tahkim yoluna başvurulabileceği ve tahkim kurulu kararlarının kesin olup bu kararlara karşı hiçbir yargı mercii yoluna başvurulamayacağı hususu hükme bağlanmıştır.⁹

Türkiye'de spor yargılaması bakımından Anayasa'nın 59. maddesindeki düzenlemenin konusunu oluşturan iki tahkim kurulu bulunmaktadır. Bunlardan ilki Spor Genel Müdürlüğü bünyesinde yer alan tahkim kuruludur ve bu kurul Spor Genel Müdürlüğü'nün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'a göre kurulmuştur. Bu kurul futbol dışındaki spor federasyonlarının disiplin kurulları tarafından verilen kararların temyiz merci olarak görev yapmaktadır. Bu kurullardan ikincisi ise Türkiye Futbol Federasyonu (TFF) Tahkim Kurulu'dur ve bu Kurul yasal dayanağını 5894 sayılı Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve

⁸ Değişikliğin gerekçesi şu şekildedir: "Anayasa'da yapılan bu değişiklikte, sportif faaliyetlerinin yönetilmesine ve disiplinine ilişkin ihtilafların süratle ve yargı denetimine tabi olmaksızın kesin olarak çözüme kavuşturulması amaçlanmıştır. Bu çerçevede ilgili kurulların müsabakalarla, kulüplerle, sporcularla ve sporla ilgili diğer kişiler hakkında verdikleri müsabakadan men, küme düşürme, ligden ihraç, ihraç, seyircisiz oynama ve puan tenzili gibi kararlarına karşı süratli ve kesin bir denetim yolu öngörülmektedir".

⁹ 2011 yılında AY m.59'un değiştirilmesine Anayasa Mahkemesi'nin 2009 ve 2011 yıllarında vermiş olduğu iki iptal kararı neden olmuştur. Bunlardan biri 3289 sayılı Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'nün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Ek madde 9'dur. Bu madde GSGM Tahkim Kurulu'nu düzenlemektedir. Söz konusu maddede federasyon ile kulüpler; federasyon ile hakemler; federasyon ile teknik direktörler ve antrenörler; kulüpler ile teknik direktör ve antrenörler kulüpler ile oyuncular; kulüpler ile kulüpler arasında çıkacak ihtilaflar hakkında yönetim kurulunca verilecek kararlar ile disiplin veya ceza kurulu kararlarını, ilgililerin itirazı üzerine inceleyerek kesin karara bağlamakla Tahkim Kurulu'nun görevli olduğu belirtilmiştir. Aynı şekilde bu Kanun'a dayanarak çıkarılan GSGM Tahkim Kurulu Yönetmeliği m.12'de de Tahkim Kurulu kararlarının kesin olduğu belirtilmiştir. AYM bu durumu Anayasa'ya aykırı bulmuş ve hükmü iptal etmiştir. AYM ikinci olarak ise 5894 sayılı TFF Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun'un Tahkim Kurulu'nun kararlarının kesin ve nihai olduğunu düzenleyen 6. maddesinin 4. fıkrasını Anayasa'ya aykırı görerek iptal etmiştir. Bu kararlar üzerine Anayasa değişikliği paketine son dakikada bu hüküm de eklenmiştir. Bu Anayasa değişikliğine FIFA ve UEFA'nın spor uyumsuzluklarının adli yargıda görülmesini istememesi neden olmuştur.

Görevleri Hakkında Kanun m.6 f.4’de bulunmaktadır.¹⁰ Görüldüğü üzere Türkiye’de tahkim kurulları bir kanunla kurulmuş durumdadır ve bu kurullarının yargı yetkisi doğrudan Anayasa’ya dayanmaktadır.

Anayasa m.59 f.2’ye eklenen bu hüküm nedeniyle spor hukuku kapsamında kalan ihtilafların¹¹ çözümü artık adli yargı teşkilatı içerisinde yer alan mahkemelerin yetki alanı dışında bırakılmıştır.¹² Bir başka ifadeyle bu hükümle birlikte spor uyuşmazlıklarının çözümünde TFF Tahkim Kurulu ve Spor Genel Müdürlüğü Tahkim Kurulu tek yetkili olup, bunlar dışında hiçbir mercie başvuru yapılamayacaktır.

TFF Tahkim Kurulu’nun yapısı ve kararlarının niteliği konusunda 17.6.1991 tarihli ve 3813 sayılı Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun zamanından beri var olan tartışma, 5894 sayılı Kanun zamanında da devam etmektedir. Bu belirlemenin yapılması için öncelikle Türkiye Futbol Federasyonu’nun hukuki niteliğine kısaca değinilmesi faydalı olacaktır.

5894 sayılı TFF Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun, tıpkı 3813 sayılı Kanun’da olduğu gibi, TFF’yi özel hukuk hükümlerine tabi, tüzel kişiliğe sahip, özerk bir yapıya sahip olarak nitelendirmiştir. Ancak bu nitelendirmeye rağmen TFF’nin hukuki statüsü ile ilgili olarak farklı görüşler ileri sürülmektedir. Bu konuda üç farklı görüş bulunmaktadır: Birinci görüşe göre TFF bir özel hukuk tüzel kişisidir.¹³ Bu görüşteki yazarlar Kanun’da TFF’nin açıkça “özerk” bir kurum olarak nitelendirdiğini ve bu nitelemenin kamu kurumu sayılmaya engel oluşturduğunu ileri sürmektedirler.¹⁴ Öğretideki ikinci görüşe göre

¹⁰ Bu hükme göre Tahkim Kurulu kendisine yapılan başvuruları kesin ve nihai olarak karar bağlar ve bu kararlar aleyhine yargı yoluna başvurulamaz.

¹¹ Bu hükmün dayanağını teşkil eden 6214 sayılı Kanun’un gerekçesinde, sporla ilgili kişilerin kendi aralarında imzaladıkları transfer, geçici transfer, menajerlik, hizmet, vekâlet ve maç organizatörlüğü gibi tüm sözleşmelerden kaynaklanan alacak iddia ve talepleri ile mali hakların, sporun yönetilmesi ve disiplinine ilişkin olmadığından bu kapsam dışında bırakıldığından bahsedilmiştir. Bkz. TBMM 23. Dönem, 5. Yasama yılı, S. Sayısı, s.697.

¹² Ozan Ergül, “Sporda zorunlu tahkim - Bireysel başvuru ilişkisi: “Yargı denetimi dışında bırakılan işlemleri” dar yorumlamak mümkün mü?” *Anayasa Yargısı* Sayı 32, Ankara 2015, C.3, s.67.

¹³ Hasan Petek/Evrin Erişir, “Türkiye Futbol Federasyonu’nun Hukuki Niteliği”, *Terazi Aylık Hukuk Dergisi*, Yıl:3, Sayı 19, Ankara 2008, s.205.

¹⁴ Danıştay da TFF’yi “kamu kurumu niteliği taşımayan bir özel hukuk tüzel kişisi” olarak nitelendirmektedir. Danıştay 10. D. E.1989/2924, K.1991//547, *Danıştay Dergisi*, Y.22, S.82-83, 1992, s.1005-1007; Danıştay 10. D. E. 1997/972,

TFF kendine özgü bir yapıya sahiptir.¹⁵ Bu görüşteki yazarlar TFF'nin vakıf, dernek ya da ticari bir şirket olmadığından özel hukuk tüzel kişisi olarak kabul edilemeyeceğini, Kanun'da kamu kurumu olduğu yönünde bir ibare bulunmaması sebebiyle kendisine özgü bir yapısı olduğunu kabul etmek gerekeceğini ifade etmişlerdir. Doktrinde hâkim olan üçüncü görüşe göre ise TFF kamu tüzel kişisidir.¹⁶ Bu görüşteki yazarlar, Kanun'da yer alan "özel hukuk hükümlerine tabi olma" ifadesinin federasyonu özel hukuk tüzel kişisi olarak nitelendirmeye yetmeyeceğini, hukuki nitelemeyi yaparken TFF'nin kurulma biçimi, faaliyet konusu, idare ile ilişkileri, kamu gücü ayrıcalıklarından faydalanıp faydalanmadıkları gibi hususların dikkate alınması gerektiğini, TFF'nin devlet tarafından kanunla kurulduğunu ve bir takım kamu gücü ayrıcalıklarıyla donatılmış ifade etmişlerdir. Bu yazarlar ayrıca TFF'nin kendisini oluşturan üyelerinin iradeleri ile ortadan kaldırılamayacağını ve bu nedenle TFF'nin kamu hukuku tüzel kişisi olduğunu da belirtmişlerdir.¹⁷

K.1997/2081 (Taner Ayanoglu, "Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu'nun İşlevi ve Kararlarının Niteliği", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Ankara 2008, S.74, s.51, dipnot 10). Danıştay 1991 yılında verdiği bir kararda ise "Türkiye Futbol Federasyonu'nun özel hukuk hükümlerine tabi olduğunu hükme bağlanmış olmasının, salt bu nedenle federasyonca ya da federasyon bünyesindeki kurullarca tesis edilen işlemlerin idari işlem olması niteliğini ortadan kaldırmayacağını" ifade etmiştir. Bkz. Danıştay 10. D. E.1991/1149, K.1991/2286, *Danıştay Dergisi*, Y.22, S.84-85, 1992, s.695-697. Öğretide Öztürk, Danıştay'ın bu yaklaşımının doğru olup olmadığının tartışmalı olduğunu ve spor federasyonlarının özel hukuk tüzel kişisi oldukları ve yaptıkları işlemlerin özel hukuk işlemi taşıyıp taşımadığı yönündeki soruya verilecek cevabın idarenin yargısal denetimine ve hak arama özgürlüğüne getirilen sınırlamanın boyutunu ortaya koyması bakımından önemli olduğunu vurgulamaktadır. Bkz. Burak Öztürk, "İdarenin Denetlenmesinde Zorunlu Tahkim Yolu", Zabunoğlu Armağanı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara 2011, s.609.

¹⁵ Şeref Gözübüyük/Turgut Tan, *İdare Hukuku Cilt I*, Ankara 2013, s.342; Şeref Ertaş/Hasan Petek, *Spor Hukuku*, Ankara 2011, s.197; Tayfun Akgüner/Kahraman Berk, *İdare Hukuku*, 8. Basım, İstanbul 2018, s.497.

¹⁶ Ayanoglu, s.52. Yazar, TFF'nin özel hukuk hükümlerine tabi olduğunu, bunun özel hukuk tüzel kişisi olduğu anlamına gelmediğini, her iki niteleme arasında fark bulunduğunu, bir tüzel kişinin kanunla özel hukuka tabi olarak kurulmasının o tüzel kişiyi kamu tüzel kişisi sıfatından yoksun bırakmayacağını ifade etmektedir. Aynı yönde, M. Aytaç Özelci, *Türkiye Futbol Federasyonu'nun Türk Hukukundaki Yeri*, Seçkin Yayınevi, İstanbul 2010, s.97; Cenk Akil, "Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu'nun Yapısı ve Kararlarının Hukuki Niteliği", *MÜHF - HAD*, C.19, S.3, s.379; Öztürk, s.612, 613.

¹⁷ TFF'nin Avrupa'daki örneklerinden farklı bir niteliğe sahip olduğu görülmektedir. Örneğin Alman Futbol Federasyonu (DFB) 28 Ocak 1900 tarihinde 86 kulübün

V- TFF TAHKİM KURULU'NUN YAPISI ve KARARLARININ NİTELİĞİ

5894 sayılı Kanun m.5 f.1'de TFF'nin organizasyon yapısı içinde yer alan ilk derece hukuk kurulları Uyuşmazlık Çözüm Kurulu, Disiplin Kurulu, Kulüp Lisans Kurulu ve Etik Kurul olarak belirtilmiştir. İkinci fıkraya göre ise hukuk kurulları kulüp lisansı ile ilgili kararlar almaya veya bu Kanun, TFF Statüsü, TFF'nin diğer talimat ve düzenlemeleri ile diğer yetkili TFF kurul ve organları tarafından alınacak kararlara ilişkin olarak çıkacak ihtilaflarda karar vermeye münhasıran yetkilidir.

5894 sayılı Kanun m.6'ya göre Tahkim Kurulu TFF'nin en üst hukuk kuruludur. Aynı hükümde Tahkim Kurulunun oluşumu, görev, yetki, hak ve sorumlulukları ile üyelerinin sahip olması gereken niteliklerin TFF Statüsünde belirleneceği ifade edilmiştir. Bu Statüye göre, Tahkim Kurulu, Federasyon Başkanı'nun teklifi ve Yönetim Kurulu'nun kararı ile en az beş yıllık mesleki tecrübeye sahip hukuk fakültesi mezunları arasından seçilecek bir başkan ve altı asıl, altı yedek üyeden oluşmaktadır. Söz konusu üyelerin belirlenmesinde FIFA ve UEFA kriterleri esas alınmaktadır. Tahkim Kurulu'nun görev süresi, Federasyon Yönetim Kurulu'nun görev süresi kadardır. Kurul, görevinde bağımsızdır. Üyeler istifa etmedikçe veya çekilmiş sayılmadıkça yerlerine yeni üye görevlendirilemez. Tahkim Kurulu, kendisine intikal eden konular hakkında ilgililerden görüş, bilgi ve belge ister, gerekli delilleri toplar. Lüzum gördüğü takdirde, ilgilileri davet ederek dinleyebilir. Tahkim Kurulu, çalışmalarını, TFF Statüsü hükümleri ile FIFA ve UEFA kurallarına ve yargılamaya ilişkin kanunların ilgili hükümlerine göre yapar.

TFF Tahkim Kurulu'nun kararlarının hukuki niteliği hakkında farklı görüşler ileri sürülmüştür. Hâkim görüş, 5894 sayılı Kanun'da Kurul'un kararlarının kesin ve nihai olduğunun ve Kurul'un kararlarına karşı idari ve adli hiçbir mercie başvurulamayacağını açıkça ifade edilmiş olması sebebiyle Tahkim Kurulu'na başvurunun "zorun-

bir araya gelmesiyle kurulan bir dernek olup tamamıyla dernekler hukukuna göre yönetilmektedir (bkz. https://www.dfb.de/fileadmin/_dfbdam/159360-02_Satzung.pdf). Keza Fransız Futbol Federasyonu'nun da dernek niteliğinde olduğu görülmektedir (bkz. Öztürk, s.613, dipnot 40).

lu tahkim" niteliğinde olduğu ve Kurul'un yargı yetkisini kullanan yargısal bir merci olduğu kanaatindedir.¹⁸ Buna göre futbol hukuku alanında kişiler, aralarında çıkacak uyuşmazlıkla ilgili olarak yalnızca TFF hukuku kurullarına başvurabileceklerdir. Öğretide başka bir görüş ise Tahkim Kurulu'nun yargısal değil idari bir merci olduğunu ileri sürmektedir.¹⁹ Bu görüş taraftarlarına göre 5894 sayılı Kanun m.4 f.2'de TFF'nin merkez, yurt içi ve yurt dışı teşkilatından meydana geldiği ve hukuk kurullarının merkezi teşkilata dâhil olması sebebiyle TFF merkez teşkilatı organlarından birisi olan Tahkim Kurulu organik olarak konumunun bağlı olduğu federasyona göre belirlenmelidir. Bu değerlendirme sonucunda ise TFF Tahkim Kurulu'nun yargısal değil, idari bir merci olduğunun söylenmesi isabetli olur.

Anayasa Mahkemesi 5894 sayılı Kanun'un TFF Tahkim Kurulu'nu düzenleyen 6. maddesinin 4. fıkrasına ilişkin olarak vermiş olduğu kararda, Tahkim Kurulu'nun yürüttüğü faaliyeti AY m.141'de belirtilen yargının davaları en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması görevi kapsamında devletin yargı yetkisini ikame eden bir faaliyet olarak nitelendirmiştir.²⁰ Buna göre TFF Tahkim Kurulu'nun yürüttüğü faaliyet yargı işlevinin yerine getirilmesi niteliğindedir.²¹

VI- TAHKİM KURULU'NA BAŞVURU ZORUNLULUĞU VE KURUL KARARLARININ BAĞLAYICILIĞI

Anayasa Mahkemesi'nin 5894 ve 3289 sayılı Kanunlarda yer alan tahkim kurullarına ilişkin hükümleri farklı gerekçelerle iptal etmesinden sonraki aşamada Anayasa'nın 59. maddesine bir fıkra eklenmiş

¹⁸ Erkan Küçükgüngör, "Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu'nun Hukuki Yapısı ve Tahkim Kurulu Kararlarının Niteliği", *AÜHF Dergisi*, Ankara 2001/2, s.142; Özelçi, s.152; Sebahattin Devcioğlu/Bilal Çoban, "Türkiye Futbol Federasyonu'nun Özerkliği", *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimler Dergisi*, Sayı 8 Ankara 2003, s. 56; Hasan Petek, Profesyonel Futbolcu Sözleşmesi, s.258; Akil, s.388. Tahkim Kurulu'nun yapısını ve oluşum tarzını dikkate alan bir başka görüşe göre ise Tahkim Kurulu yargısal bir mercii olmayıp, idari bir merciidir. Bkz. Ayanoglu, s.56, 57.

¹⁹ Ayanoglu, s.56.

²⁰ AYM E.2010/61, K.2011/7 06.01.2011, RG 26.02.2011 - 27858.

²¹ Anayasa Mahkemesi bir başka kararında ise, 3289 sayılı Kanun kapsamında düzenlenen GSM Tahkim Kurulu'nun kararlarının, bu kurul GSM bünyesinde örgütlenmiş bir idari olması sebebiyle "idari işlem" olduğunu belirtmiş ve böyle bir birimin yargısal işlev yürütmesinin mümkün olmadığını ifade etmiştir. AYM E.2006/118, K.2009/107, RG 19.03.2010 - 27526.

ve bu hükmünde spor federasyonlarının spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin kararlarına karşı ancak zorunlu tahkim yoluna başvurulabileceği ve tahkim kurulu kararlarının kesin olup, bu kararlara karşı hiçbir yargı merciine başvurulamayacağı ifade edilmiştir.²² Bu Anayasa değişikliği ile meselenin Anayasaya aykırılığa ilişkin boyutu bu şekilde aşılmaya, bir başka ifadeyle bu sayede Anayasa Mahkemesi'nin yukarıda bahsedilen iptal kararlarının sonuçları ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır.²³

AY m. 59 f.3'ün yanı sıra 5894 sayılı Kanun m.6'da da Tahkim Kurulu'nun bir zorunlu tahkim mercii olduğu açıkça belirtilmiştir.²⁴ Buna göre TFF Tahkim Kurulu, TFF Statüsü ve ilgili talimatlarda belirtilen nitelikteki uyuşmazlıklar ile ilgili nihai karar mercii olup, kendisine yapılan başvuruları kesin ve nihai olarak karara bağlamaktadır. TFF Statüsünün 63. maddesine göre TFF üyeleri, kulüpler, hakemler, futbolcular, teknik direktörler, antrenörlerin, futbolcu temsilcileri, müsabaka organizatörleri, sağlık personelleri ve diğer resmi görevliler, futbolun yönetimine ve disiplinine ilişkin uyuşmazlıklar hakkında hukuk kurullarının dışında başka hiçbir yargı merciine başvuramayacaklardır. Görüldüğü üzere adında "tahkim" ifadesi geçmesine

²² Bu hükmün varlığına rağmen Kurul tarafından yerine getirilen işlevin niteliğinin hala tartışmalı olduğu ifade edilmektedir. Bkz. Öztürk, s.619. Öğretide Tahkim Kurulu kararlarına karşı yargı yoluna gidilememesi hukuk devletine ve idarenin yargısal denetimi ilkesine aykırı olduğu ifade edilmektedir. Bkz. Akgüner/Berk, s.503.

²³ İsmet Giritli/Pertev Bilgen/Tayfun Akgüner/Kahraman Berk, İdare Hukuku, 4. Bası, İstanbul 2011, s.517. Yazarlar, böyle bir yolun izlenmesi Anayasa'nın genel olarak yargı kararlarının ve özel olarak Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığını öngören 138/son ve 153/son hükümlerine aykırı olduğunu belirtmektedirler. Buna karşın öğretide Öztürk ise, normlar hiyerarşisine dayalı bir pozitif hukuk düzeninde, bir yasa hükmünün Anayasa'ya aykırı olduğunu belirten bir Anayasa Mahkemesi kararının sonucunun, en üst düzeyde yasa koyucuyu bağlayacağını, Anayasa Mahkemesinde iptal edilen bir yasa hükmünün anayasa koyucu tarafından anayasal düzende kurallaştırılmasının, o hükmün Anayasa'ya aykırı olmasından çıkarılabilecek meşru sonuçlar arasında yer alacağını, yapılan anayasa değişikliğinin, idari işlemlere karşı yargı yolunun açık olduğunu öngören anayasal ilke karşısındaki istisnai niteliğinin ve bunun anayasa tekniği açısından değerlendirilmesinin ise "anayasaya aykırılık" tartışmasının dışında kalacağını ifade etmektedir. Bkz. Öztürk, s.618 dipnot 55.

²⁴ Spor federasyonlarının sporun yönetimine ve disiplinine ilişkin kararlarına yönelik itirazlarının zorunlu tahkim yoluyla kesin olarak çözüme kavuşturulmasına ilişkin seçimin temelinde dünyadaki gelişme ve eğilimlerin yattığı ifade edilmektedir. Bkz. Küçükgüngör, s.146.

rağmen, yargılama faaliyeti gören bu kurulun, gerçek anlamıyla bir tahkim yargılaması yapmadığı, bir başka ifadeyle bir uyuşmazlığın taraf iradeleriyle devlet mahkemeleri dışında özel kişilerce çözüme kavuşturulması olarak tarif edilebilecek alternatif uyuşmazlık çözümü ile bir ilgisinin olmadığı ortadadır. Bu düzenlemelere göre Türkiye’de futbol yargılamasında yukarıdaki maddede verilen kişilerin, sportif uyuşmazlıkları TFF Tahkim Kurulu’ndan başka bir mercii önüne götürmeleri mümkün değildir. Dolayısıyla adı Tahkim Kurulu olmasına rağmen, bu yargılamada tahkime ait genel prensiplerden ayrılmış ve Anayasa gereğince spor uyuşmazlıkları bakımından zorunlu bir yargı merci olarak kabul edilmiştir. Bunun sonucu olarak, örneğin Almanya’da olduğu gibi spor uyuşmazlıkları Federasyon Tahkim Kurulu dışında devlet mahkemeleri önüne götürülemezdir.²⁵ Dolayısıyla burada aslında bir tahkim kurulundan değil, spor mahkemesinden bahsetmek gerekecektir.

Statünün 64. maddesinde FIFA ve UEFA Statüleri uyarınca kesin ve bağlayıcı bir FIFA ve UEFA kararına yönelik tüm itirazların Lozan’da bulunan Spor Tahkim Mahkemesi (CAS) tarafından ele alınacağı belirtilmiş, ancak aynı fıkranın ikinci cümlesinde CAS’ın, TFF’nin bağımsız ve usulüne uygun olarak oluşturduğu Tahkim Kurulu tarafından alınan kararlar aleyhindeki itirazlara bakamayacağı açıkça ifade edilmiştir.

Bu arada Anayasa Mahkemesi, 18.01.2018 tarihli kararıyla, Türkiye Futbol Federasyonu’nun; ilk derece hukuk kurullarının kulüp lisansı ile ilgili kararlar almaya veya Kanun, TFF Statüsü, TFF’nin talimat ve düzenlemeleri ile diğer yetkili TFF kurul ve organları tarafından alınacak kararlara ilişkin olarak çıkacak ihtilaflarda karar vermeye münhasıran yetkili olduğunu düzenleyen 5894 sayılı Kanun’un 5. maddesinin 2. fıkrasını iptal etmiştir.²⁶ Mahkeme iptal kararının gerekçesinde şu hususlara yer vermiştir: *“Anayasa’nın 59. maddesinde spor federasyonları yalnızca spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin kararlara*

²⁵ Her ne kadar Almanya’da spor uyuşmazlıkları için devlet mahkemelerine gidilebilecek olsa da, federasyonlar kendilerine lisans için başvuran sporculara tahkim anlaşması imzalatmakta, bu anlaşmayı imzalamaktan imtina edenlere lisans çıkarmamakta ya da bu sporcuları müsabakalara kabul etmemektedir.

²⁶ AYM E.2017/136, K.2018/7, <http://www.anayasa.gov.tr/icsayfalar/basin/kararlarailiskinbasinduyurulari/genelkurul/detay/pdf/2018-7.pdf>.

karşı yargı zorunlu tahkim yoluna başvurulabileceği ve tahkim kurulu kararlarına karşı yargı merciine başvurulamayacağı öngörülmesine rağmen, itiraz konusu kuralda böyle bir ayırım yapmaksızın ilgili mevzuat ve TFF kurul ve organlarına ilişkin olarak çıkacak tüm uyuşmazlıklar bakımından ilk derece hukuk kurullarının münhasıran karar vermekle yetkili kılınması ve ilk derece hukuk kurullarının kararlarına karşı yargı yoluna başvuruların engellenmesi Anayasa'nın 59. maddesinde yer alan düzenlemeyle bağdaşmadığı gibi, ilgililerin mahkemeye erişim hakkını da ortadan kaldırmakta ve hak arama hürriyetine dokunmaktadır".

VII- SPOR YARGILAMASINDA ANAYASAL HAKLARA MÜDAHALE EDİLMESİ HALİNDE DURUM

AY m.59 f.3 hükmünün Anayasa'ya eklenmesiyle birlikte spor yargılamalarında Tahkim Kurulu'nca verilen kararların anayasal hak ve özgürlüklerin sınırlanmasına yol açacak nitelikte olması halinde durumun ne olacağı, bir başka ifadeyle hakları ihlal edilenlerin gidebilecekleri bir başka hukuki yolun bulunup bulunmadığı meselesi irdelenmeye başlanmıştır. Aslında burada kısaca şu soru sorulmak istenmiştir: Acaba spor hukuku uyuşmazlıklarında anayasal hakları sınırlanan kişiler Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru yapabilecekler midir?

6216 sayılı Anayasa Mahkemesi'nin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun m.45 f.3'de bireysel başvuru imkânının konu bakımından sınırlandırıldığı görülmektedir. Bu hükme göre yasama işleri ile düzenleyici idari işlemler aleyhine doğrudan bireysel başvuru yapılamayacağı gibi Anayasa Mahkemesi kararları ile Anayasa'nın yargı denetimi dışında bıraktığı işlemler de bireysel başvurunun konusu olmayacaktır.²⁷ Bu düzenleme AY m.59 ile birlikte değerlendirildiğinde, AY m.59'un "yargı yolunun kapatan" düzenlemesinin, dolaylı olarak

²⁷ Herkesin Anayasa'da güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, AİHS kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesi'ne başvurabileceğini ifade eden AY m.148 f.3 hükmü karşısında, 6216 sayılı Kanun'la getirilen bu düzenlemenin Anayasa'ya aykırı olduğu söylenmektedir. Bkz. Korkut Kanadoğlu, Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru, On iki Levha Yayınları, İstanbul 2015, s.68; Fazıl Sağlam, "Anayasa Şikâyeti, Anlamı, Kapsamı ve Türkiye Uygulamasında Olası Sorunlar", Demokratik Anayasa, Görüşler ve Öneriler, Editörler: Ece Göztepe, Aykut Çelebi, Metis Kitabevi, İstanbul 2012, s.446.

bireysel başvuru yoluna gidilmesini de engellediği ifade edilmiştir.²⁸ Nitekim AYM'nin 22 Şubat 2013 tarih ve 2012/620 sayılı kararı bunun somut göstergesi olmuştur.²⁹

Bu nedenle spor kişilerinin disiplin hukukundan kaynaklanan uygulamalar ve kararlar karşısında anayasal haklarının güvence altında olduğu söylenemeyecektir. Bir başka ifadeyle, 6216 sayılı Kanun'daki bu düzenleme ve Anayasa Mahkemesi'nin belirtilen kararı karşısında spor alanındaki kişilerin anayasal haklarının hukuk düzenince tanınmadığı anlaşılmaktadır.³⁰

VIII- ADİL YARGILANMA HAKKININ KAPSAMI

AIHS m.6 adil yargılanma hakkını garanti altına almaktadır. Söz konusu hükme göre, *“Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir. Karar alenî olarak verilir. Ancak, demokratik bir toplum içinde ahlak, kamu düzeni veya ulusal güvenlik yararına, küçüklerin çıkarları veya bir davaya taraf olanların özel hayatlarının gizliliği gerektirdiğinde veyahut aleniyetin adil yargılamaya zarar verebileceği kimi özel durumlarda ve mahkemece bunun kaçınılmaz olarak değerlendirildiği ölçüde, duruşma salonu tüm dava süresince veya kısmen basına ve dinleyicilere kapatılabilir”*.

²⁸ Ergül, s.68.

²⁹ Anılan kararda başvuru Wushu Federasyonu Başkanı, Spor Genel Müdürlüğü Merkez Ceza Kurulu'nca kendisine verilen ve Spor Genel Müdürlüğü Tahkim Kurulu'nca onanan disiplin cezasına karşı Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuruda bulunmuş, ancak AYM esasa girmeden başvuruyu reddetmiştir. Söz konusu kararda Mahkeme, 6216 sayılı Kanun m.45 f.3'de Anayasa'nun yargı denetimi dışında bıraktığı işlemlerin bireysel başvurunun konusu olamayacağını belirtildiğini, Anayasa'nın 59. maddesinde spor tahkim kurulu kararlarının kesin olduğunun ve hiçbir yargı merciine başvurulamayacağını hükme bağlandığını, başvurunun Tahkim Kurulu tarafından verilen disiplin cezasına ilişkin olması nedeniyle 6216 sayılı Kanun m.45 f.3 uyarınca bu konuda bireysel başvuruda bulunamayacağını ifade etmiştir.

³⁰ Ergül, s.71. Yazar böyle bir sonucun çağdaş hukuk düzenlerine hâkim anlayış ve anayasanın üstünlüğü ve bağlayıcılığı ilkeleri karşısında kabul edilemez olduğunu ve Anayasa m.11 hükmüne göre hak ve özgürlük ihlalinin ister devlet kurumları ya da kamu erki kullanan diğer kuruluşların eylem ve işlemlerinden, isterse özel hukuk kişilerinin eylem ve işlemlerinden kaynaklansın, Anayasa hükümlerinin bir koruma sağlaması gerektiğini ifade etmektedir.

Bu düzenlemenin uygulama alanının sadece muhakeme süreci olmadığı, bunun yanında yargılamaya hazırlık safhasını ve hükmün uygulanması aşamasını da kapsadığı ifade edilmektedir.³¹ Bu madde medeni hak ve yükümlülüklerin belirlenmesinde herkesin adil duruşma hakkını garanti etmektedir. Madde metninde açıkça anlaşılacağı üzere bu hak medeni hak ve yükümlülükler ile ilgili yargılamaları kapsamaktadır.

Bu madde gereğince adil yargılanma hakkının varlığından söz edebilmek için şu unsurların var olması gerekmektedir:

- Yasayla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkemenin varlığı. Yasayla kurulmuş olma kavramı yargı kurumunun idareye tabi olmaması ama buna karşın yasama meclisi tarafından çıkarılan yasa ile düzenlenmesini amaçlamaktadır. Yargılama makamının bağımsızlığı kavramı yargının diğer güçlerden ve özellikle de yürütmeden ayrılmasına dair usulü garantilerin mevcudiyetini gerektirmektedir.
- Yargılamanın yürütmeden belirli bir yapısal düzeyde ayrılması
- Davanın makul süre içerisinde ve hakkaniyete uygun şekilde görülmesi³²
- Davanın açık oturumda görülmesi
- Hükmün açık oturumda verilmesi

6. maddede yer alan “mahkeme” deyimini Divan içtihadında, kanunla kurulan, yürütme organı ve taraflar önünde bağımsız ve tarafsız ve yargılama usulü güvencesine sahip bir makamı ifade etmektedir.³³ *Sözleşme anlamındaki mahkeme, görevine dâhil konularda belirli bir usul izleyerek ve hukuk kurallarına dayanarak, gereğinde devlet zoruyla*

³¹ Kai Ambos, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Yargılama Hakları Silahların Eşitliği, Çelişmeli Ön Soruşturma ve AİHS m.6”, Adil Yargılanma Hakkı ve Ceza Hukuku, Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi S.3, s. 25, Çeviri Yener Ünver, Seçkin Yayınevi, Ankara 2004, s.15.

³² Strasbourg denetim organlarının bu ibareden hareketle adil yargılanma kavramının fıkrada açıkça sayılanlar yanında dava hakkı, taraflar arasında silah eşitliği, yargılamada çelişiklik gibi zimni unsurlar da içerdiği sonucuna vardıkları belirtilmiştir. Bkz. Feyyaz Gölcüklü, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde Adil Yargılama” *AÜSBF Dergisi*, Ankara 2004, C.29, No: 1-4, s.201.

³³ Gölcüklü, s.210.

yerine getirilmesi mümkün kararlar verme yetkisini elinde tutmaktadır. Buna göre bir organa mahkeme özelliğini kazandıran unsur, onun yargısal fonksiyonudur.³⁴ Bir kurulun bu nitelikleri taşımak kaydıyla genel ve olağan yargı merciler grubu dışında yer alması³⁵ veya yargısal fonksiyon yanında başka görevler de yürütmekte olması³⁶ kendisinin mahkeme sayılmasına engel olmayacaktır. Bu nedenle AİHM içtihatlarına göre, uygun teminatları sunması daimi şartıyla, sınırlı sayıda özel konularda hüküm vermek üzere kurulmuş bir organ da mahkeme olarak sayılabilecektir.³⁷ Yasayla kurulmuş olma ifadesi yalnızca bir mahkemenin varlığının yasal dayanağıyla ilgili değil, aynı zamanda mahkemenin kendisini düzenleyen özel kurallara uymasıyla ilgili olduğu da ifade edilmektedir.³⁸

Mahkemelerin *bağımsızlığı*, başka bir kişi ya da organdan emir almamak, özellikle yürütme erki ve tarafların etki alanı dışında olmak anlamına gelmektedir.³⁹ Mahkemelerin *bağımsızlığı*, üyelerinin *bağımsızlığı* ile eş anlamlıdır. Mahkeme içtihatlarına göre bir merciin *bağımsız* olarak değerlendirilip değerlendirilmeyeceğini belirlemede, *üyelerinin atanma ve görevden alınma usulüne, görev sürelerine, üyelerine emir verme yetkisine sahip bir makamın mevcut olup olmadığına, dışarıdan baskılara karşı bir güvencelerinin alınıp alınmadığına ve nihayet mahkemenin global bir değerlendirme ile bağımsızlık görüntüsü sergileyip sergilemediğine* bakmaktadır.⁴⁰ Mahkeme üyelerinin yürütme tarafından atanması AİHM tarafından tek başına *bağımsız-*

³⁴ Belilos-İsviçre, 29.4.1988, A 132.

³⁵ De Wilde, Ooms et Versyp - Belçika, s.41; Le Compte, van Leuven et De Meyere - Belçika, 23.6.1981, A 43, s.24; Campbell et Fell - İngiltere, 28.6.1984, A 80, s.29. Bu husus son kararda, "mahkeme sözcüğünün ülkenin standart yargı mekanizmasında bulunan klasik türde bir hukuk mahkemesini tanımladığı şeklinde anlaşılması mutlaka zorunlu değildir" şeklinde ifade edilmiştir.

³⁶ Campbell et Fell - İngiltere, 28.6.1984, A 80, s.29.

³⁷ Lithgow ve Diğerleri - Birleşik Krallık, 8 Temmuz 1986, § 201, Seri A no. 102.

³⁸ Sokurenko and Strygun - Ukrayna, 29458/04 ve 29465/04, 11.12.2006, § 24.

³⁹ Gölcüklü, s.211. Bunun yanı sıra hâkimlerin *bağımsızlığının* unsurlarından birinin ekonomik *bağımsızlık* olduğu ifade edilmektedir. Bkz. Hakan Pekcantez, "Medeni Yargıda Adil Yargılanma", *İzmir Barosu Dergisi*, İzmir, Nisan 1997, Sayı 2, s. 40.

⁴⁰ Langborger - *İsveç*, § 32; Kleyn ve diğerleri - Hollanda, BD, § 190, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 6. madde rehberi, Adil Yargılanma Hakkı (Medeni Hukuk Yönünden), tps://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_TUR.pdf, s.26. Ayrıca Campbell et Fell - İngiltere, 28.6.1984, A 80, s.39.

lığı şüpheye düşürecek bir durum olarak görülmemektedir.⁴¹ Ancak üyelerin belirli menfaat grupları tarafından teklif edilmesi ve bunlarla sıkı bağıllık ilişkisi içinde olması halinde artık bu bağımsızlıktan bahsetmek mümkün olamayacaktır.⁴²

AİHM içtihatlarına göre tarafsızlık davanın çözümünü etkileyecek bir önyargı yokluğu, özellikle mahkemenin taraflar düzeyinde, onların leh ve aleyhinde bir duyguya ya da çıkara sahip olmaması anlamına gelmektedir.⁴³ Mahkeme tarafsızlığı objektif ve sübjektif tarafsızlık olarak ikiye ayırmaktadır. Sübjektif tarafsızlık mahkemenin bir üyesinin kişisel tarafsızlığı, objektif tarafsızlık ise kurum olarak mahkemenin kişide bıraktığı izlenim, yani hak arayanlara güven veren, tarafsız bir görünüme sahip bulunması, tarafsızlığı sağlamak için alınmış bulunan tedbirlerin organın tarafsızlığı konusunda makul her türlü şüpheyi ortadan kaldırır nitelikte olmasıdır.⁴⁴ Mahkeme, mahkemelerin bireylere güven hissi vermelerine büyük önem atfetmektedir.⁴⁵ Nitekim Mahkeme, birçok kararında “adaletin yerine getirilmesi yetmez, aynı zamanda yerine getirildiğinin görülmesi de lazımdır” fikrini savunmaktadır.⁴⁶ Bu anlamda mahkemelere duyulan güven büyük ölçüde kurumun, üyelerinden soyutlanarak bir bütün olarak verdiği nesnel görünüme bağlıdır.⁴⁷

Adil yargılanma hakkının varlığından söz edebilmek için aranan diğer kriterler ise davanın açık oturumda görülmesi ve hükmün açık oturumda verilmesidir. Açık duruşma olarak da ifade edilebilecek davanın açık oturumda görülmesi yargılama hukukunun evrensel ilkelelerinden biridir. *Açık duruşma*, adil yargılanma hakkının asli boyutu olduğu, bu hakkın amacının yargılamada keyfiliğe müsait olan gizli yargılamayı önlemek olduğu ifade edilmektedir.⁴⁸ *Hükmün açık oturumda verildiğinin söylenebilmesi için kısa kararın açık duruşmada taraflar bildirilmesi yeterlidir; gerekçeli karar sonradan taraflara bildirilebilecektir.*⁴⁹

⁴¹ Belilos - Schweiz, 29.April 1988, 10328/83, § 66.

⁴² Lauko - Slovakya, 2.9.1998, 26138/95, § 66-67.

⁴³ Langborger - İsveç, § 35, s.16.

⁴⁴ Durmuş Tezcan/Mustafa Ruhan Erdem/Oğuz Sancakdar/Rifat Murat Önok, İnsan Hakları El Kitabı, Seçkin Yayınevi, Güncellenmiş 7. Bası, Ankara 2018, s.322.

⁴⁵ Tarafılıkları hakkında şüphe duyulmasını haklı çıkarabilecek durumların varlığı bile, mahkemelerin tarafsız sayılmalarına yeterli engel olarak görülmektedir. Bkz. Tezcan/Erdem/Sancakdar/Önok, s.323.

⁴⁶ Gölcüklü, s.212.

⁴⁷ Brandtstetter - Avusturya, 28.8.1991, A 211, s.21.

⁴⁸ Gölcüklü, s.216; Pekcanitez, s.43.

⁴⁹ Pekcanitez, s.44.

AİHM içtihatlarında, duruşmaların kamuya açık olarak yapılmasının 6. maddenin 1. paragrafında vurgulanan temel bir ilkeyi teşkil ettiği, bu şartın dava taraflarını adaletin gizli olarak ve hiç bir kamu denetimi olmaksızın uygulanmasına karşı koruduğu, aynı zamanda bunun mahkemelere duyulan güvenin idame ettirilmesini sağlayabilecek araçlardan bir tanesi olduğu belirtilmektedir. AİHM'e göre duruşmanın kamuya açık olması, adaletin uygulanmasını şeffaf kılmak suretiyle, 6. maddesinin 1. fıkrasının amacına, yani Sözleşme anlamında her demokratik toplumun temel ilkelerinden biri olan adil yargılama teminatına ulaşılmasına katkıda bulunmaktadır.⁵⁰

Açık duruşma hakkı kural olarak sözlü duruşma hakkını da kapsamaktadır. Her ne kadar Sözleşme'de duruşmaların "kamuya açık" olmasından bahsedilmiş olsa da, öğreti ve içtihatlarda sanığın "dinlenilmesi" anlamına geleceği kabul edilmektedir.⁵¹ Birçok olayda iç hukuk mevzuatında yer alan bir hükmün Sözleşmeye aykırılığı bu hakka aykırılık ile temellendirildiği için, AİHM içtihatlarında bu temel hakka büyük önem verildiği görülmektedir.⁵²

Açık duruşmanın hem ilk derece mahkemelerinde hem de üst derece mahkemelerinde yapılmasına gerek bulunmamaktadır. İlk derece mahkemesinde açık duruşma yapılmışsa üst derece mahkemesinde açık duruşma yapılması zorunlu değildir. Ancak ilk derece mahkeme önündeki yargılamada açık duruşma yapılmamışsa, bu durum bir üst derece mahkemesinin önünde yapılacak duruşma ile düzeltilebilecektir. Her iki mahkeme önünde de duruşma yapılmaması ancak istisnai hallerde makul kabul edilebilecektir.⁵³ Duruşma yapılmamasını haklı kılan istisnai nedenler bulunmadığı sürece, ilk ve tek derece mahkemesinin huzurundaki yargılamalarda, AİHS m.6 f.1 uyarınca "açık duruşma hakkı", beraberinde "duruşma yapılmasını isteme hakkını" da getirir.⁵⁴

⁵⁰ Diennet - Fransa, 26 Eylül 1995, Seri A no. 325-A, § 33; Malhous - Çek Cumhuriyeti [BD], no. 33071/96, § 55, 12 Temmuz 2001.

⁵¹ Siegbert Morscher/Peter Christ, "Grundrecht auf öffentliche Verhandlung gem. Art.6 EMRK", EUGRZ 2010, s.272.; Tezcan/Erdem/Sancakdar/Önok, s.300. Yazarlar konuya ilişkin olarak, tarafların duruşmada fiziksel olarak hazır bulunmalarının yetmeyeceğini, tarafların duruşmada cereyan eden işlemleri dinleyip takip ederek duruşmaya etkin olarak katılma haklarının bulunduğunu ifade etmişlerdir.. Axen - Federal Almanya, 8 Aralık 1983, § 28. Bu anlamda Sözleşmenin İngilizce metninde geçen "hearing" ifadesi bu durumu daha net bir biçimde ortaya koymaktadır.

⁵² Morscher/Christ, s.272.

⁵³ Helmers - İsveç, 11826/85, 29 Ekim 1991, § 36; Miller/İsveç, 55853/00, § 60.

⁵⁴ Fischer - Avusturya, 16922/90, 26 Nisan 1995, § 44; Salomonsson - İsveç, 38978/97, 12 Şubat 2003, § 36.

IX- TFF YARGILAMASININ ADİL YARGILANMA HAKKI BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Yukarıda izah edildiği gibi, AİHM Sözleşmenin 6. maddesinde geçen “mahkeme” kavramını içtihatlar yoluyla geliştirdiği kriterlere göre değerlendirmektedir. Buna göre kendi görev alanına giren uyuşmazlıkları belirli bir usul izleyerek ve hukuk kurallarına dayanarak çözen, kanunla kurulmuş bir merci mahkeme sayılmaktadır. Bu noktada öncelikle, iç hukukta kararlarının niteliği tartışılan TFF Tahkim Kurulu’nun AİHS m.6 anlamında bir mahkeme olarak sayıldığı söylenebilecektir. Nitekim TFF Tahkim Kurulu tarafından yapılan yargılamanın adil yargılanma hakkını ihlal ettiği gerekçesiyle 2007 yılında yapılan bir başvuruda AİHM TFF Tahkim Kurulu’nun mahkeme sayılıp sayılmayacağı meselesi ile ilgili şu açıklamalarda bulunmuştur:⁵⁵ “Sözleşme’nin 6. maddesinin tüzel kişiler arasındaki anlaşmazlıkların çözümlenmesi amacıyla tahkim mahkemelerinin kurulmasını engellemediğini hatırlatmaktadır. Nitekim 6. maddede geçen “mahkeme” sözcüğünün, mutlak suretle ülkenin standart adli mekanizması içerisinde yer alan, klasik türden bir hukuk mahkemesi olarak anlaşılmalıdır; bu nedenle söz konusu sözcük, uygun teminatları sunması daimi şartıyla, sınırlı sayıda özel konularda hüküm vermek üzere kurulmuş bir organı içerebilir (Lithgow ve Diğerleri - Birleşik Krallık, 8 Temmuz 1986, § 201, Seri A no. 102). Ayrıca, ihtiyari tahkim ile zorunlu tahkim arasında bir ayırım yapılması gerekmektedir. Normalde 6. madde, ihtiyari olarak tahkime gidilen hallerde hiç bir sorun teşkil etmemektedir. Öte yandan şayet tahkim, yasa gereği olması anlamında zorunlu ise, tarafların elinde anlaşmazlıklarını Tahkim Kuruluna götürmekten başka seçenek yoktur ve Kurulun, 6 § 1 maddesinde belirlenen güvenceleri sunması gerekmektedir (Suda - Çek Cumhuriyeti, no. 1643/06, §§ 50, 28 Ekim 2010)”⁵⁶

Bu başvuruda AİHM, TFF Tahkim Kurulu’nu mahkeme olarak kabul etmektedir. Kararda ayrıca TFF Tahkim Kurulu’nun bir “zorunlu tahkim” yolu olduğu da belirtilmektedir. Bunun anlamı, ihtiyari tahkimde 6. maddede sayılan güvencelerin uygulanamayacak olabilme-

⁵⁵ Kolgu - Türkiye, 2935/07.

⁵⁶ Belirtmek gerekir ki AİHM söz konusu başvuruda AİHS m.6’ye göre adil yargılanma hakkına ilişkin kriterleri açıkladıktan sonra somut başvuru ile ilgili hiçbir değerlendirme yapmaksızın söz konusu yargılamaların özel mahiyetinin, başvuranın Sözleşme’nin 6. maddesi kapsamında sahip olduğu haklarını ihlal ettiğinin düşünüleceği kanaatine varmıştır.

sine karşın,⁵⁷ zorunlu tahkimde bu istisnai durumdan bahsedilemeyecek olmasıdır. Buna göre AİHM nezdinde mahkeme sayılan Kurul'un, uyuşmazlıkların çözümünde AİHS m. 6 f.1' de belirlenen güvenceleri sunması gerekecektir.

Bir mahkemenin bağımsız olup olmadığına ilişkin değerlendirilmede üyelerin atanma biçimi, görev süreleri, dışarıdan baskılara karşı garantilerin varlığı ve kurumun bağımsız bir görünüme sahip olup olmadığı hususları göz önünde bulundurulacaktır. AİHM bu anlamda mahkemelerin üyelerinin yürütme tarafından atanıyor olmasının tek başına Sözleşme ihlali anlamına gelmediğini ifade etmekte,⁵⁸ ancak atama uygulamasının tatminkârlıktan yoksun olmasını adil yargılama hakkına müdahale olarak görmektedir.⁵⁹ Mahkeme üyeleri belirli bir süre için atanıyorsa ve bu süre zarfında görevden alınmıyorsa, bu durum AİHM tarafından bağımsızlık garantisi olarak algılanmaktadır.⁶⁰ TFF Tahkim Kurulu üyelerinin görev süreleri ise tamamen, kendilerini atayan TFF Yönetim Kurulu üyelerinin görev sürelerine bağlıdır. Tahkim Kurulu üyeleri TFF Yönetim Kurulu ile göreve gelmekte ve yönetim kurulu görevde kaldığı sürece yargılama faaliyetlerini sürdürebilmektedir. Bu husus "*Tahkim Kurulu'nun görev süresi, Federasyon Yönetim Kurulu'nun görev süresi kadardır*" şeklindeki TFF Statüsü m.61 f.2'de net bir şekilde ifade edilmiştir. Her ne kadar Statü'de Kurul'un görevinde bağımsız olduğu, üyeler istifa etmedikçe veya çekilmiş sayılmadıkça yeni üye görevlendiremeyeceği ifade edilmiş olsa da, görev süresi bakımından kendisini atayan yönetim kurulunun görev süresine bağlanmasının AİHS m.6'da aranan bağımsızlık kriterini zedeleyeceği ortadadır.⁶¹

⁵⁷ Mahkeme'ye göre ihtiyari tahkimde Sözleşmenin 6. maddesi bir sorun teşkil etmemektedir. Bunun anlamı uyuşmazlıklarda ihtiyari tahkim yoluna başvurulması halinde Sözleşmenin 6. maddesinde belirlenen güvencelerin uygulanmayacak olabileceğidir. AİHM birçok kararında bir uyuşmazlığın tarafları arasında yapılan tahkim anlaşmasının hukuken bu güvencelerden vazgeçmek anlamına geldiğini, bunun tek istisnasının tahkim anlaşmasının cebren imzalatılması olduğunu ifade etmektedir (Deweer - Belçika, 27.02.1980, § 35).

⁵⁸ Campbell et Fell - İngiltere, 28.6.1984, § 79.

⁵⁹ Zand - Avusturya, 15 DR § 70, 71.

⁶⁰ Le Compte, van Leuven, De Meyere - Belçika, 23 Haziran 1984.

⁶¹ Aynı görüşte Özelçi, s149. Yazar isabetli bir şekilde TFF Yönetim Kurulunun, kendi kararlarını hukuken denetleyecek ve yargılayacak bir organı kendi iradesine göre oluşturduğunu vurgulamıştır.

Bağımsızlık ve tarafsızlık kavramları birbiriyle yakın ilişkilidir. AİHM mahkemenin tarafsızlığını araştırırken, üyelerin atanma ve görevden alınma usulü ile görev sürelerine, emir ve talimat alıp almadıklarına ve en sonunda genel bir değerlendirmeye bağımsız bir görüntüye sahip olup olmadıklarına bakmaktadır. TFF Tahkim Kurulu, Federasyonunun diğer hukuk kurullarıyla birlikte aynı yapı içerisinde yer almaktadır. Profesyonel Disiplin Kurulu'nun ve Uyuşmazlık Çözüm Kurulu'nun üyelerinin görev süreleri, kendilerini atayan yönetim kurulunun görev süreleri ile aynıdır. Bu kurulların verdikleri kararlar, bu kararlara karşı süresi içerisinde itiraz edilmemesi halinde bu sürenin sona ermesiyle ya da itiraz üzerine verilen Tahkim Kurulu kararı ile kesinleşmektedir. Bu kurulların aynı yapı içerisinde yer alması ve görev sürelerinin yönetim kuruluna bağlı olmasının, mahkemelerin tarafsız olarak kabul edilebilmesi için önem arz eden "demokratik bir toplumda adalet yalnızca sağlanmamalı, aynı zamanda adaletin sağlandığı görülmelidir" ilkesiyle zıt düştüğü söylenebilecektir. Zira mahkemelerin kamuoyunda gerekli güveni uyandırabilmesi için, aynı zamanda iç örgütlenmeyle alakalı konuların da göz önünde bulundurulması gerekmektedir.⁶²

Açık duruşma yapılması bakımından ise; TFF Statüsü'nde *açık duruşma yapılmasına ilişkin bir madde bulunmamaktadır. Statü'de* konuyla ilgili olarak geçen *yegâne hüküm Tahkim Kurulu'nun kendisine intikal eden konular hakkında ilgililerden görüş ve bilgi isteyeceğine ve gerekli delilleri toplayacağına; lüzum görmesi halinde ise ilgilileri davet edip dinleyebileceğine ilişkin hükümdür.* TFF Tahkim Kurulu duruşma yapılıp yapılmamasında oldukça geniş bir takdir yetkisine sahiptir. Yargılama faaliyeti sırasında taraflardan gelen duruşma taleplerini tamamen takdir yetkisine bağlı olarak geri çevirebilmektedir. Dolayısıyla TFF Statüsünün bu anlamda yeterli güvence vermediği ve Kurul tarafından yürütülen yargılama faaliyetinde adil yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılabilecektir.⁶³

⁶² Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi 6. madde Rehberi, Adil Yargılanma Yönü (Medeni Hukuk Yönü), Avrupa Konseyi 2013, https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_TUR.pdf, s.29.

⁶³ T.C. Anayasası m.141'e göre de mahkemelerde duruşmalar herkese açıktır. Duruşmaların bir kısmının veya tamamının kapalı yapılmasına ancak genel ahlakın veya kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli kıldığı hallerde karar verilebilir.

X- MUTU, PECHSTEIN - İSVİÇRE (40575/10 ve 67474/10) KARARININ SPOR YARGILAMASINA ETKİSİ

AİHM 2 Ekim 2018 tarihinde yayımladığı *Mutu, Pechstein - İsviçre* kararında, profesyonel atletlerin Spor Tahkim Mahkemesi'nin (CAS) önüne getirdiği davalara konu adli süreçlerin hukuku uygun olup olmadığına ilişkin olarak bir değerlendirmede bulunmuştur. Bu kararın içeriğine geçmeden kısaca başvurulara konu olayın özetini yapmakta fayda bulunmaktadır.

Romanya vatandaşı olan profesyonel futbolcu Adrian Mutu Premier Lig ekiplerinden Chelsea FC'de oynarken, İngiltere Futbol Federasyonu'nun yaptığı testte kanında kokain izlerine rastlanmış ve bunun üzerine kulüp tarafından sözleşmesi feshedilmiştir. İngiltere'de futbolcuların ve kulübün temyiz merci olan Futbol Federasyonu Temyiz Komitesi futbolcunun sözleşmeyi ihlal ettiğine karar vermiştir. Chelsea FC FIFA Uyuşmazlık Çözüm Kurulu'na başvurarak zararının giderilmesine yönelik talepte bulunmuş, bu Kurul tarafından futbolcunun kulübe 17 milyon Euro ödemesine karar verilmiştir. Bunun üzerine futbolcu CAS'a temyiz başvurusunda bulunmuş, ancak CAS bu başvuruyu reddetmiştir. Futbolcu bu sefer CAS'ın bağımsız ve tarafsız olmadığını ileri sürerek İsviçre Federal Mahkemesine başvurmuş, ancak Federal Mahkeme de bu başvuruyu reddetmiştir.

Alman vatandaşı sürat patencisi Claudia Pechstein 2009 yılında gerçekleştirilen Dünya Sürat Pateni Şampiyonasına katılmak üzere Uluslararası Paten Birliği'ne (ISU) başvurmuştur. Başvurusunun kabul edilebilmesi için ISU tarafından önüne konulan ve içerisinde, çıkacak uyuşmazlıklarda CAS'ın yargılama yetkisini kabul ettiğine ilişkin "tahkim anlaşması" olarak kabul edilen bir maddenin de bulunduğu formu imzalamak zorunda bırakılmıştır. Sporcu daha sonra şampiyonada yarışacak tüm atletler gibi doping testine tabi tutulmuş ve kan profili analizi neticesinde ISU tarafından iki yıl men cezasına çarptırılmıştır. Bu karar CAS tarafından onanmıştır. Pechstein daha sonra CAS'ın hakem atama usulü, mahkeme başkanının dopinge karşı olan katı tutumu ve duruşmanın aleni yapılmadığı gerekçeleriyle İsviçre Federal Mahkemesine başvurursa da, başvuru reddedilmiştir.

Her iki sporcu da konuyu AİHM'e taşımışlar ve başvurularında 6. maddenin 1. fıkrasına dayanarak CAS'ın bağımsız ve tarafsız

bir mahkeme olmadığını iddia etmişlerdir. Başvuruculardan Pechstein ise bunlara ek olarak hem tahkim anlaşmasının kendisine zorla imzalatıldığını,⁶⁴ hem de ne Uluslararası Buz Pateni Federasyonu Disiplin Kurulu'nda ne CAS'ta ne de İsviçre Federal Mahkemesi'nde açık duruşma yapıldığını, hâlbuki meselenin kamu denetimine tabi bir mesele olması sebebiyle duruşma gerektirdiğini, açıkça talep etmesine rağmen bunun reddedildiğini ileri sürmüştür.

AİHM yaptığı değerlendirmede öncelikle mahkemeye erişim hakkının tahkim mahkemelerinin özel kişiler arasındaki mülkiyete ilişkin belirli uyuşmazlıklarda karar vermek üzere belirlenmesine engel olmadığını ve tahkim şartının Sözleşme ile uyum içinde olduğunu ifade etmiştir. Mahkeme bu aşamadan sonra CAS'ın "yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme" olup olmadığını değerlendirme safhasına geçmiştir. Mahkeme bu değerlendirme sonunda ise, CAS'ın hukuk kurallarını ve söz konusu kurallara göre işletilmiş hukuki süreçlere konu olan davaları görmeye ilişkin, önüne getirilen uyuşmazlıklarla sınırlı olarak tam yargı yetkisini haiz olduğunu, kararlarının yargısal tipte bir çözüm getirdiğini, kararları ile ilgili İsviçre Federal Mahkemesi'ne temyiz yolunun açık olduğunu, CAS'ın kararlarının her zaman "esaslı, bir mahkemeden çıkan kararlara benzer nitelikte kararlar" olarak değerlendirilmesi gerektiğini ve bu sebeple CAS'ın "yasayla kurulmuş mahkeme" şartını taşıyor görünüşünü belirtmiştir.

⁶⁴ Pechstein başvurusunda CAS'ın yargı yetkisini serbest iradesiyle kabul etmediğini, kendisine sunulan tek seçeneğin ya tahkim şartını kabul ederek profesyonel düzeyde spor yaparak geçim kaynağı edinmekten ya da tahkim şartını reddederek profesyonel aktivitelerini tamamen sona erdirmekten ibaret olduğunu ifade etmiştir. Spor federasyonlarının bir sporcunun düzenlenecek yarışmalara ancak tahkim şartını kabul etmek suretiyle katılmasına olanak tanıyan bu düzenlemelerinin AİHS m.6 f.1 bakımından durumu bu karara kadar AİHM'in önüne gelmemiştir. Konuyla ilgili olarak İngiltere Yüksek Mahkemesi ise önüne gelen bir meselede Konvansiyon organlarının içtihatları doğrultusunda, anlaşmanın özgür iradeyle imzalanması şartına bağlı olarak tahkim anlaşmalarıyla mahkemeye başvuru olanaklarının sınırlanmasının AİHS m.6 f.1'e aykırılık teşkil etmediğini belirtmiş ve kararında davacının bu tahkim anlaşmasını imzalamak zorunda bırakılması hususuna hiç değinmeden somut olayda adil yargılanma hakkının ihlali bulunmadığına hükmetmiştir. Bkz. Ulrich Haas, "Zwangsschiedsgerichtbarkeit im Sport und EMRK", Justiz und Sportgerichtsbarkeit - Mit- oder Gegeneinander, Kooperation oder Clinch?, in Schriften zum Sportrecht, Band 39, Tagungsband des wfv-Sportrechtsseminars vom 26.-28. September 2014 in Wangen/Allgäu, Baden Baden 2016, s. 163, 164.

AİHM bu aşamadan sonra yasayla kurulmuş bir mahkeme olarak kabul ettiği CAS'ın yürüttüğü yargılama faaliyetinde 6. maddenin 1. fıkrasında belirtilen güvenceleri sağlayıp sağlamadığını değerlendirmiş ve bunun sonunda başvuruçuların CAS'ın bağımsızlığı ve tarafsızlığıyla ilgili iddialarını ispatlayamadıklarına, ancak Pechstein'in talebine rağmen ne ISU Disiplin Kurulu, ne Federal Mahkeme ne de CAS önünde açık duruşma yapılmamasının 6. maddenin 1. fıkrasının ihlali anlamına geldiğine hükmetmiştir. Mahkemeye göre söz konusu uyuşmazlığın kamusal önem taşıması durumunda, olağan mahkemelerde ve profesyonel disiplin kurullarında açık duruşma yapılması gerekmekte olup, somut olayda başvuruçuya doping kullandığı iddiasıyla uygulanan cezanın esası ve duruşma bağlamında yapılan tartışma kamusal önem taşımaktadır ve kamu denetimine tabidir. Mahkeme bu ihlal sebebiyle Pechstein'a 8.000 Euro manevi tazminat ödenmesine hükmetmiştir.

Sonuç olarak Mahkeme bu kararda başvuruçuların CAS'ın tarafsızlıktan ve bağımsızlıktan yoksun olduğu iddiasına ilişkin Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrasının (adil yargılanma hakkının) ihlal edilmediğine; ikinci başvuruçucu için (Pechstein) CAS önündeki duruşmaların aleni olmaması sebebiyle, 6. maddenin 1. fıkrasının ihlal edildiğine hükmetmiştir.

XI- MUTU, PECHSTEIN - İSVİÇRE KARARI İŞİĞİNDE TFF TAHKİM KURULU YARGILAMASINA KARŞI YAPILAN BAŞVURULARA İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELER

Öncelikle belirtmek gerekir ki AİHM, CAS yargılamasına karşı açılan Mutu, Pechstein - İsviçre kararı ile aynı zamanda uzun yıllardan beri süregelen TFF Tahkim Kurulu'nun yapısı ve verdiği kararların hukuki niteliği ile ilgili tartışmaları, en azından uluslararası hukuk bakımından sona erdirmiş bulunmaktadır.

Yukarıda ifade edildiği gibi, AİHM içtihatlarına göre mahkeme sınırlı sayıda özel konularda hüküm vermek üzere kurulmuş bir organ da olabilecek, bu organın genel ve olağan yargı mercileri dışında kalması mahkeme sayılmasına engel bir durum olarak değerlendirilemeyecek ve yargısal fonksiyonu yerine getirmesi bu organın mahkeme sayılması için yeterli olacaktır. AİHM bu kararda bu içtihatlarına

bağlı kalarak, CAS'ın sportif uyuşmazlıklarla ilgili sınırlı olarak önüne getirilen meselelerde tam yargı yetkisine sahip bir kurul olduğuna ve yasayla kurulmuş mahkeme şartını taşıdığına hükmetmiştir.

Meseleyi TFF Tahkim Kurulu hakkında yapılacak başvurular bakımından değerlendirmek gerekirse; CAS gibi özel hukuk tüzel kişileri tarafından oluşturulmuş ve hukuk tekniği açısından bir kanunla kurulmamış olan bir kurulu, “yasayla kurulmuş mahkeme” olarak kabul eden AİHM’in, parlamento tarafından Anayasaya uygun şekilde hazırlanan ve yürürlüğe sokulan bir kanunla kurulan TFF Tahkim Kurulu hakkında evleviyetle aynı yönde karar vermesi beklenmelidir.^{65,66} Dolayısıyla AİHM TFF Tahkim Kurulu yargılamasıyla ilgili önüne gelen başvurularda Tahkim Kurulunun AİHS anlamında bir “mahkeme” olduğunu kabul ederek ikinci aşamaya geçecek ve Kurul’un yargılama faaliyeti görürken AİHS m.6 f.1 kapsamındaki güvenceleri verip vermediğini inceleyecektir. Nitekim AİHM bu başvurularda Türkiye’ye yönelttiği soruların amacı da gelecek cevaplara göre bu değerlendirmeyi yapabilmektir.

AİHM bu değerlendirmeyi yaparken ilk olarak TFF Tahkim Kurulu’nun bağımsız ve tarafsız olup olmadığı hususunu inceleyecektir. Mahkeme *Mutu, Pechstein - İsviçre* kararında başvurucuların CAS’ın bağımsızlığı ve tarafsızlığı ile ilgili ileri sürdükleri gerekçeleri yeterli bulmamış ve bu anlamda bir ihlalin bulunmadığını ifade etmiştir. Mahkeme Türkiye’den yapılan başvurularda ise TFF Tahkim Kurulu’nun TFF organizasyonu içindeki yeri, üyelerinin atanma şekillerini ve görev sürelerinin tamamen kendilerini atayan yönetim kurulu üyelerine bağlı olduğunu göz önünde bulundurduğunda Tahkim

⁶⁵ AİHM *Mutu, Pechstein - İsviçre* kararında CAS’ın yasayla kurulmuş mahkeme olduğunu gerekçelendirirken, CAS kararlarının temyiz edilebilirliği üzerinde durmuştur. Ancak bu durum Tahkim Kurulu’nun TFF Statüsü ve ilgili talimatlarda belirtilen nitelikteki uyuşmazlıklar ile ilgili nihai karar mercii olması ve kendisine yapılan başvuruları kesin ve nihai olarak karara bağlamasının Mahkeme açısından bir sorun teşkil edeceği anlamına gelmemektedir. Bu noktada Avrupa İnsan Hakları Komisyonu’nun Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu’nun kararı ile ilgili olarak yapılan bir başvuruda, Kurul kararlarına karşı yargı yolunun kapalı olmasını, yargıç bağımsızlığının ihlali için yeterli bir neden olarak görmediği de belirtilmelidir. AİHK, Uslu - Türkiye, Başvuru No:29860/96, 20.5.1998.

⁶⁶ Nitekim AİHM *Kolgu - Türkiye* 2935/07 kararında bu hususu açıkça ifade etmiştir.

Kurulu'nun CAS'tan farklı bir yapıda⁶⁷ olduğunu gözeterek bağımsızlık unsuru ile ilgili olarak farklı yönde bir karar verebilecektir.⁶⁸ Zira Türkiye Futbol Federasyonu'nun yapısı ve hukuk kurullarını oluşturma biçimi TFF Tahkim Kurulu'nun bağımsızlığı ve tarafsızlığını şüpheye düşürür niteliktedir. Bu yapı içerisinde TFF Yönetim Kurulu, kendi kararlarını hukuken denetleyecek ve yargılayacak bir organı kendi iradesiyle oluşturmuş görünümü vermektedir.⁶⁹ Daha önce ifade edildiği üzere AİHM bağımsızlık kriterini değerlendirirken mahkemenin global bir değerlendirme ile bağımsızlık görüntüsü sergileyip sergilemediğini; tarafsızlık kriterini değerlendirirken ise, bunu sağlamak için alınmış bulunan tedbirlerin organın tarafsızlığı konusunda makul her türlü şüpheyi ortadan kaldırır nitelikte olup olmadığını ve mahkemelerin bireylere güven hissi verip vermediklerini göz önünde bulundurmaktadır. Bu unsurlar göz önünde bulundurulduğunda TFF Tahkim Kurulu'nun AİHS m.6'da aranan güvenceleri sağlamadığı sonucuna varılabilecektir.

Adil yargılanma hakkının unsurlarından biri olan açık duruşma yapılması ve hükmün açık oturumda verilmesi bakımından ise TFF

⁶⁷ Bilindiği gibi spor uyuşmazlıklarının artması üzerine spor alanında uzmanlaşmış ve bu alanda bağlayıcı kararlar alabilme yetkisine sahip bir bağımsız otorite olması gerektiği düşüncesiyle ortaya atılan "spor için tahkim" düşüncesi, ilk defa Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC) tarafından hazırlanan 1984 tarihli CAS tüzüğü ile hayata geçirilmiştir. İlk başta tamamen IOC bünyesinde yer alan, üyeleri IOC, Uluslararası Federasyonlar, Ulusal Olimpiyat Komiteleri ve IOC Başkanı tarafından seçilen, finansal açıdan tamamen IOC'ye bağlı olarak faaliyetlerini sürdüren CAS, İsviçre Federal Mahkemesinin 15.03.1994 tarihli kararında hem finansal hem de örgütsel anlamda IOC'ye bağlı olduğunun vurgulanmasının ardından reform yoluna gitmiş ve CAS Statüsü ve tüzüklerini IOC'den bağımsız hale getirmek için çalışmalarına başlamıştır. Bu amaçla ICAS (Uluslararası Spor Tahkim Konseyi) oluşturulmuş ve bu Konsey IOC'nin yerini almıştır. Bu reformda CAS iki kademeli bir tahkim yargılama sistemi getirmiştir: Birinci derece tahkim ve temyiz tahkimi. ICAS'ın kurulması ve CAS'ın yeni yapısı 22 Haziran 1994'te Paris'te imzalanan antlaşma ile onaylanmıştır. Bu Antlaşmada ICAS'ın ilk üyeleri atanmış ve CAS'ın finansmanı belirlenmiştir. Paris Antlaşmasının imzalanmasından sonra tüm Olimpik Federasyonlar ve birçok Ulusal Olimpiyat Komitesi, Spor Tahkim Mahkemesi'nin yargı yetkisini tanımış ve tüzüklerine CAS'a yönelik uyuşmazlıklara atıfta bulunan bir tahkim şartı eklemişlerdir.

⁶⁸ Ancak bu noktada 2007 yılında aynı gerekçelerle AİHM' yapılan Kolgu -. Türkiye (2935/07) kararını gözden kaçırmamak gerekmektedir. Bu kararda AİHM, adil yargılanma hakkının varlığı için aranan yeterli güvencelerin Tahkim yargılamasında verilir verilmediği meselesine hiç değinmeden, ihlalin olmadığı sonucuna varmıştır.

⁶⁹ Özelci, s.149.

Tahkim Kurulu yargılaması sorunlu bir yapıya sahiptir. Nitekim TFF Tahkim Kurulu duruşma taleplerini kabul edip etmemekte büyük bir serbesti içinde bulunmakta ve dolayısıyla açık duruşma talebini kabul etmediği durumlarda hükmü de açık oturumda vermemektedir. AİHM'in *Mutu, Pechstein – İsviçre* kararında CAS yargılamasıyla ilgili verdiği ihlal kararını TFF Tahkim Kurulu yargılaması bakımından da vereceği öngörülebilecektir.

Burada akla, AİHM'in TFF Tahkim Kurulu yargılamasıyla ilgili olarak vereceği olası bir ihlal kararının *sonuçlarının ne olacağı* sorusu gelmektedir. Bu sorunun cevabı ihlal kararının gerekçesine bağlı olmakla birlikte, kısaca kararın TFF Tahkim Kurulu'nun yapısı ve yargılamasına ilişkin kurallar bakımından bazı değişikliklere yol açacağı söylenebilecektir. Böyle bir durumda Türkiye ihlalin gerekçesine uygun olarak bazı düzenlemeler yapmak zorunda kalacak, bu durum ise Türk spor yargılama sisteminde bazı köklü değişikliklere yol açacaktır. Ancak bu noktada şu hususun belirtilmesi gerekir ki; Türkiye'de sportif uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulması için en elverişli model, spor alanında uzman hâkimler tarafından meydana gelen bağımsız spor mahkemelerinin kurulmasıyla mümkün olabilecektir. Bunun dışında getirilecek her model mahkemelerin bağımsızlığı ve tarafsızlığı ile ilgili kamuoyunda hâlihazırdaki *düşüncelerin devam etmesi sonucunu doğuracaktır.*

XII- SONUÇ

AİHM'in yukarıda anılan *Mutu, Pechstein – İsviçre* kararı, CAS'ın bağımsız ve tarafsız bir mahkeme olmadığı ve sportif uyuşmazlıklarla ilgili olarak yaptığı yargılama faaliyetinde adil yargılanma hakkını ihlal ettiği yönündeki iddiaların en azından bir kısmına cevap niteliği taşımaktadır. Mahkeme bu kararla CAS'ın bağımsız bir mahkeme olduğunu net bir şekilde ifade etmiş ve uyuşmazlıkların mutlaka devlet mahkemeleri önünde çözülmesi gerektiğini kabul etmiştir. Üstelik bu hususta sporculara ilgili federasyonlarca bir tahkim anlaşmasının zorla imzalatılması hususunu önemsememiştir. AİHM verdiği bu kararlar tarafsızlık meselesini ancak iddiaların somut bir şekilde ispatlandığı durumlarda dikkate alacağını mesajını da vermiştir. Mahkeme kararın sonunda ise başvuruçulardan biri bakımından açık duruşma hakkının ihlal edildiğini belirterek, gerekli düzenlemeler yapılmadığı

takdirde CAS yargılamasıyla ilgili olarak yapılacak başvurularda tazminat hükmü vermeye devam edeceğinin sinyalinin vermiştir.

AİHM'in CAS'la ilgili vermiş olduğu bu karar TFF Tahkim Kurulu yargılaması hakkında Mahkemeye yapılacak başvuruların akibeti hakkında ipuçları içermektedir. Öncelikle AİHM'in yapısı itibariyle TFF Tahkim Kurulu'nu bir "mahkeme" sayacağı söylenebilecektir. Bu durumda Mahkeme bu yargılama faaliyeti sırasında TFF Tahkim Kurulu'nun AİHS m.6 f.1'de sayılan güvenceleri sağlayıp sağlamadığını kontrol edecektir. Mahkemenin vereceği kararda TFF Tahkim Kurulu'nun tarafsızlığı ile ilgili yeterli delilin ortaya konulmadığını söylemesi beklenmelidir. Bağımsızlık unsuru bakımından ise TFF Tahkim Kurulu'nun sorunlu bir yapıya sahip olduğu ortadadır. CAS'ın kuruluşundan sonra yapılan "bağımsız olmadığı" şeklindeki eleştiriler dikkate alınmış ve Spor Tahkim Mahkemesi'nin yapısı ile ilgili olarak bazı değişiklikler yapılmıştır. Yapılan çalışmalar neticesinde CAS kendisini oluşturan IOC'den ayrı, bağımsız bir yapıya kavuşturulmuştur. Ancak aynı durum TFF Tahkim Kurulu için söylenemeyecektir. Tahkim Kurulu'nun TFF yapısı içindeki konumu, üyelerinin seçilme şekli ve görev süreleri AİHM'in CAS kararından başka bir yönde karar verebileceğinin öngörülmesine yol açmaktadır. Son olarak AİHM'in CAS ile ilgili olarak verdiği "açık duruşma hakkı" ihlali, TFF Tahkim Kurulu yargılaması bakımından söz konusu olacaktır. AİHM'den çıkacak olası bir ihlal kararının ardın ise Türk spor yargılamasında yapısal değişikliklere gidilmesi gerekecektir.

Kaynakça

- Akgüner Tayfun/Berk Kahraman, *İdare Hukuku*, 8. Basım, İstanbul 2017.
- Aambos Kai, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Yargılama Hakları Silahların Eşitliği, Çelişmeli Ön Soruşturma ve AİHS m.6", *Adil Yargılanma Hakkı ve Ceza Hukuku*, Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi S.3, s. 25, Çeviri Yener Ünver, Seçkin Yayınevi, Ankara 2004.
- Akil Cenk, *Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu'nun Yapısı ve Kararlarının Hukuki Niteliği*, *MÜHF - HAD*, C.19, S:3, s.379 vd.
- Ayanoğlu Taner, *Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu'nun İşlevi ve Kararlarının Niteliği*, *TBB Dergisi*, Sayı 74, 2008, s.43 vd.
- Devecioğlu Sebahattin/Çoban Bilal, *Türkiye Futbol Federasyonu'nun Özerkliği*, *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimler Dergisi*, 8 (3), s.49 vd.

- Ergül Ozan, Sporda Zorunlu Tahkim – Bireysel Başvuru İlişkisi: “Yargı denetimi dışında bırakılan işlemleri” dar yorumlamak mümkün mü? *Anayasa Yargısı* 2015, C.3, s.67 vd.
- Ertuş Şeref/Petek, Hasan, Spor Hukuku, Ankara 2011.
- Giritli İsmet/ Bilgen Pertev/Akgüner Tayfun/Berk Kahraman, İdare Hukuku, 4. Bası, İstanbul 2011.
- Gölcüklü Feyyaz, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde “Adil Yargılama” *AÜSBFD*, C.29, No: 1-4, 1994, s.201.
- Güzübüyük Şeref/Tan Turgut, İdare Hukuku Cilt I, Ankara 2013.
- Haas Ulrich, Justiz und Sportgerichtsbarkeit – Mit- oder Gegeneinander, Kooperation oder Clinch?, in *Schriften zum Sportrecht*, Band 39, Tagungsband des wfv-Sportrechtsseminars vom 26.-28. September 2014 in Wangen/Allgäu, Baden Baden 2016, s.72 vd.
- Kanadoğlu Korkut, Anayasa Mahkemesi’ne Bireysel Başvuru, İstanbul 2015, s.68
- Küçükgüngör Erdal, Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu’nun Hukuki Yapısı ve Tahkim Kurulu Kararlarının Niteliği, *AÜHF Dergisi* 2001/2, s.141 vd.
- Morscher Siegbert/Christ Peter, Grundrecht auf öffentliche Verhandlung gem. Art.6 EMRK, *EUGRZ* 2010, S.272.
- Nolte Martin, Staatliche Verantwortung im Bereich Sport – Ein Beitrag zur normativen Abgrenzung von Staat und Gesellschaft, Kiel 2004
- Nolte Martin, Das Zweisäulensystem von Justiz und Sportgerichtsbarkeit. Grundlagen, Grenzen und Wechselwirkungen, in: Justiz und Sportgerichtsbarkeit – Mit- und Gegeneinander, Kooperation oder Clinch?, Tagungsband des wfv Sportrechtsseminars vom 26.-28. September 2014 in Wangen/Allgäu, Baden Baden 2016, s.15.
- Özelçi M. Aytaç, Türkiye Futbol Federasyonu’nun Türk Hukukundaki Yeri, Seçkin Yayınevi, İstanbul 2010.
- Öztürk Burak, İdarenin Denetlenmesinde Zorunlu Tahkim Yolu, Zabunoğlu Armağanı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ankara 2011, s.609.
- Pekcanitez Hakan, “Medeni Yargıda Adil Yargılanma”, *İzmir Barosu Dergisi*, İzmir, Nisan 1997, Sayı 2, s. 40.
- Petek Hasan/Erişir, Evrim, Türkiye Futbol Federasyonu’nun Hukuki Niteliği, *Terazi Aylık Hukuk Dergisi*, Yıl:3, Sayı 19, Ankara 2008.
- Sağlam Fazıl, Anayasa Şikâyeti, Anlamı, Kapsamı ve Türkiye Uygulamasında Olası Sorunlar, Demokratik Anayasa, Editörler: Ece Göztepe, Aykut Çelebi, İstanbul 2012, s.418 vd.
- Tezcan Durmuş/Erdem Mustafa Ruhan/Sancakdar Oğuz/Önok Rifat Murat, “İnsan Hakları El Kitabı”, Seçkin Yayınevi, Güncellenmiş 7. Bası, Ankara 2018.